

LA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA MAGDALENA: ORIGEN I HISTÒRIA

1.- El barri o parròquia de Magdalena

Poc després de la conquesta feudal cristiana de Medina Larida (1149), els nous dirigents la van dotar amb una Carta de Poblament i unes condicions jurídiques molt favorables. El mateix any el bisbe Guillem Pere de Ravidats traslladà la seu episcopal de Roda a Leyda o Leida i feu dotació de l'Església. Les demarcacions territorials de les noves parròquies coincidien amb la nova conformació dels barris urbans.

La parròquia o barri de Santa Maria Magdalena apareix esmentada com a *Vilanova de Magdalena*, constituint un dels raval més importants de la ciutat que s'estenia més enllà de la Porta Ferrissa. Era una extensa plana al peu del més abrupte vessant del Turó, on vivien fonamentalment llauradors i artesans, especialment teixidors de llana o bruneters. L'afluència de nous colons afavoriria el creixement d'aquesta *vilanova*, tancada per un baluard. Les dues arteries principals eren els actuals carrer Magdalena i del Carme, que portaven als portals respectius, així com l'església de Santa Maria Magdalena

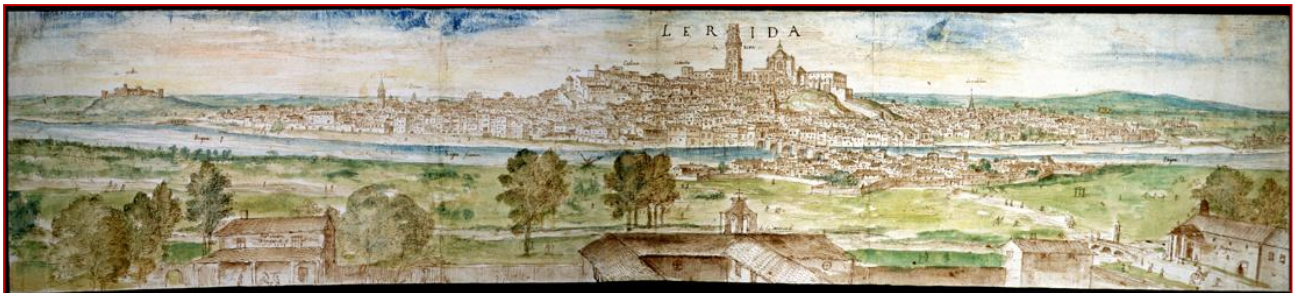

Foto 1.- Dibuix de la ciutat de Lleida d'Anton van der Wyngaerde (1563).
Österreichische Nationalbibliothek de Viena (Codex Min, 41 ; fol 9)

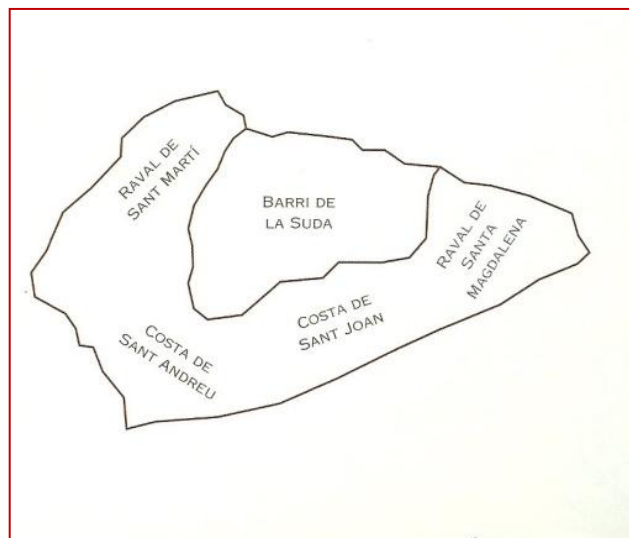

Foto 2.- Situació del raval de Santa Magdalena dins la Lleida del segle XII.

2.- L'antiga església de Santa Maria Magdalena

L'església de Santa Maria Magdalena està documentada des de 1163. El bisbe Guillem Pere de Ravidats l'elevà a seu parroquial el 1168 amb el Decret de *l'Ordinatio Ecclesiae Ilerdensis*, que ordenava la nova situació eclesiàstica després de la conquesta de Lleida el 1149. La parròquia de Santa Maria Magdalena aglutinava el barri del mateix nom.

El temple parroquial era a prop de la cruïlla entre els carrers de Magdalena i Democràcia. Era un edifici romànic d'una sola nau, molt àmplia. Fou embellit el 1434 al substituir la volta romànica per una de gòtica, el cimbori i un campanar. El retaule de l'altar major era de pedra i estava dedicat a la santa titular del temple. El presidia una delicada talla de Santa Maria Magdalena, obra de l'escultor lleidatà Bartomeu Robio (2^a ½ s. XIV) de 1'65m. d'alçada, amb escenes de la seva vida al seu voltant. A més de l'altar major hi havia deu altars dedicats a Sant Francesc Xavier, les Ànimes del Purgatori, Mare de Déu del Roser, Sant Crist del Crucifix, Sant Nicolau, l'Esperit Sant, Sant Pau, Sant Josep, Sant Antoni Abat i Sant Eloi. Al seu arxiu hi figuraven dos llibres corals, manuscrits, del segle XIII.

Annex al temple hi havia l'Abadia o casa del rector), el fossar parroquial (fins 1809), i l'Hospital de Santa Magdalena. Documentat ja el 1192, l'hospital atenia els malalts de la parròquia. S'extingí el 1453 en refundre's totes les institucions d'assistència en el nou Hospital de Santa Maria.

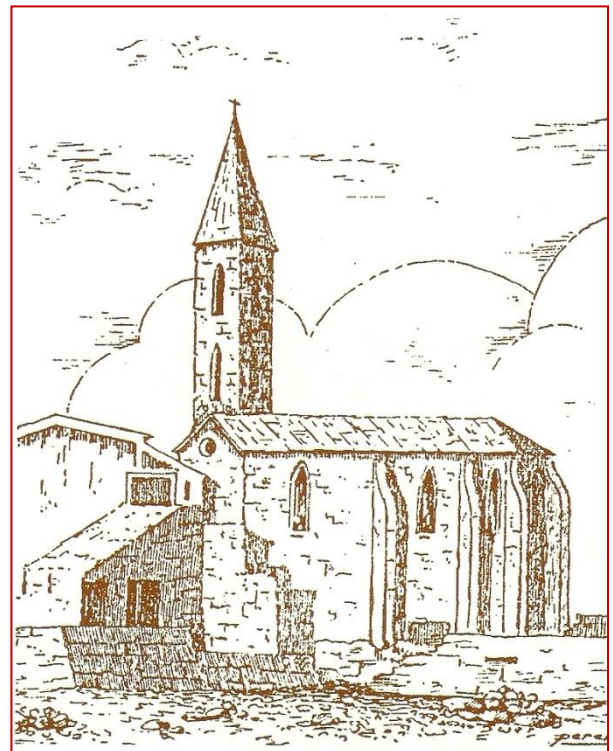

Foto 3.- L'antiga església de Santa Maria Magdalena. Dibuix de Lluís Montull

Foto 4.- L'antiga església de Santa Maria Magdalena. Dibuix de Josep Lladonosa Pujol.

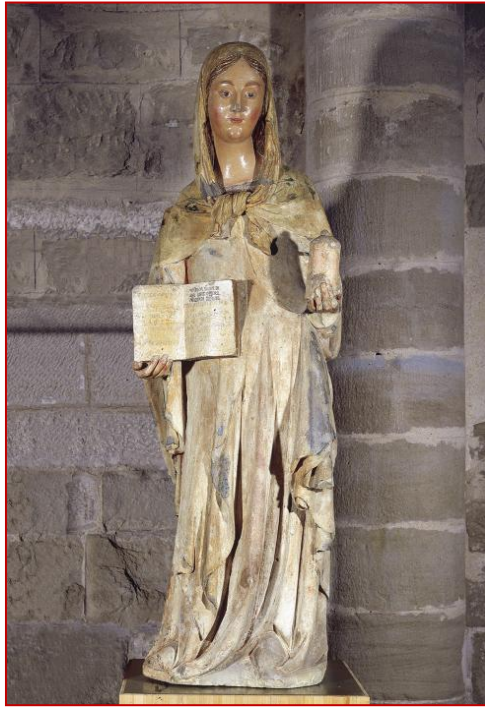

Foto 8.- Santa Maria Magdalena. Imatge titular de l'antiga parròquia. s.XIV. © Museu de Lleida diocesà i comarcal (Toni Prim).

Foto 9.- Taula de Sant Antoni Abad i Sant Francesc. s.XIV. Antiga parròquia de Sta. Mª Magdalena. © Museu de Lleida diocesà i comarcal (Ramon Manent)

Destruït el temple en temps de la Guerra de Successió (1707) fou reedificat el 1717. Amb tot l'església estava en mal estat i va patir al llarg del segle XVIII una situació de precarietat pastoral i econòmica. Així consta en la relació efectuada amb motiu de la visita del bisbe Jeroni M. de Torres l'any 1784, en temps del rector **Mn. Maties Revés**. La feligresia de la parròquia era de 273 cases. Hi havia 25 beneficis fundats; els seus beneficiats formaven la comunitat eclesiàstica i tenien l'obligació d'assistir al cor.

3.- Extinció de la parròquia de Santa Maria Magdalena, annexionada a Sant Joan

Durant la Guerra del Francès l'exèrcit napoleònic ocupà Lleida des del mes de maig de 1810 fins el març de 1814. La nit del 14 al 15 de juliol de 1812, en plena vetlla de la festa del Carme, Rabassa, fill del guarda del magatzem de pólvora la Suda, va encendre la metxa que el va fer explotar 1500 quintars d'explosiu. Fou provocada segurament per a facilitar l'entrada de les tropes espanyoles dirigides per Lacy des del camí de Corbins, però no es va aconseguir l'objectiu d'alliberar la ciutat. Tot Lleida en va sofrir les conseqüències, però sobretot explosió va afectar greument a les cases del barri de Magdalena i als soldats de la guarnició. En canvi, no hi va haver víctimes entre els veïns. Això es va atribuir a la protecció especial de la Mare de Déu del Carme en la vigília de la seva festa. L'església de Santa Maria Magdalena s'ensorrà definitivament.

La construcció d'una nova muralla al llarg del carrer Democràcia impedia l'arranjament del temple. El 1837 l'Ajuntament va decidir d'enderrocar les restes

que quedaven -entre elles la torre-campanar, que es feia servir com a magatzem de fusta i lloc on es guardaven les campanes- al·legant que amenaçaven ruïna. La imatge de l'altar dedicat a Sant Eloi passà a l'ermita de Grenyana. Les pedres de l'església van servir per a bastir el mur defensiu i la porta de Ferran.

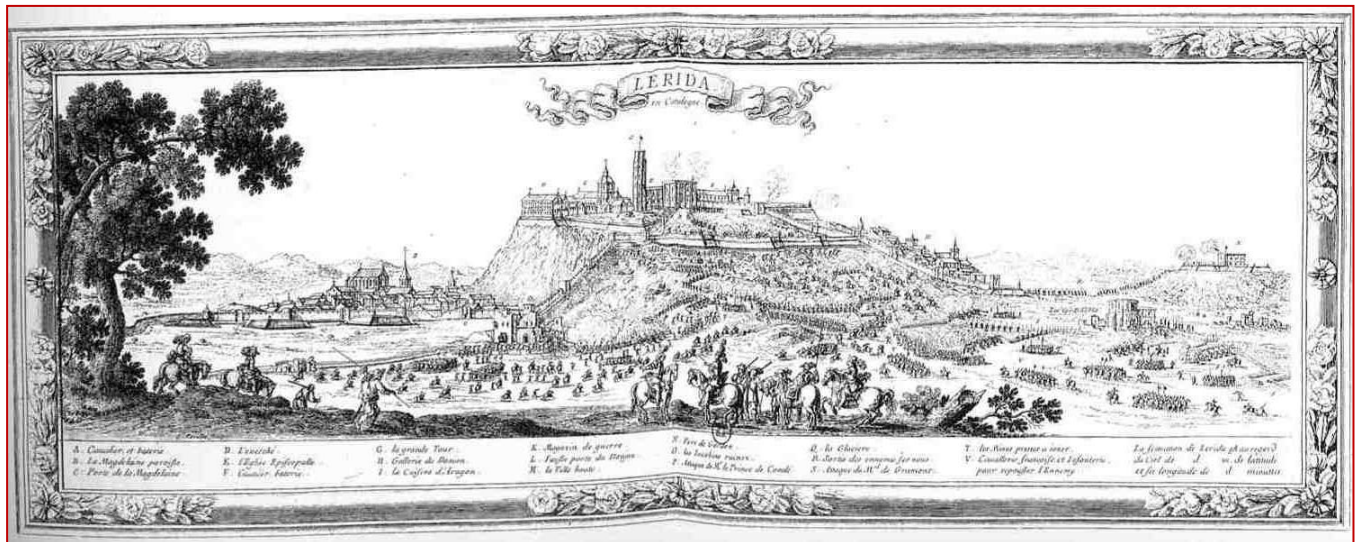

Foto 10.- Lleida durant el setge de 1707. El raval de Magdalena (esquerra) al peu del turó. CATLLAR, B.; ARMENGOL, P: *Atlas de Lleida segles XVII-XX*. Col·legi d'Arquitectes de Catalunya. La Paeria. Barcelona: 1987, pàg. 103

Foto 11.- Barri de la Magdalena, durant el setge del 14 de maig de 1810, pel Mariscal Suchet. Catllar, op. cit. pàg. 177.

El canonge Josep Vidal i Jaques, autoritat eclesiàstica nomenada pel comandament francès –el bisbe Torres estava refugiat a Mallorca-, va extingir la parròquia de Santa Maria Magdalena i annexionà el seu territori a la de Sant Joan Baptista “de la Plaça.” El governador francès de Lleida, Henriod, va donar vuit dies de termini al governador eclesiàstic Josep Vidal per a procedir al trasllat. El rector de Sant Joan, Mn. Pere Lleopart, rebria els censos, béns i drets que eren propis del rector de Santa Maria Magdalena. **Mn. Maties Reves**, que havia estat 32 anys rector de la parròquia

extingida, rebria una dotació especial. La resta de rendes, beneficis i serveis quedaven definits en el decret de 30 d'agost de 1812.

4.- Restauració de la parròquia de Santa Maria Magdalena, ubicada a l'església del Carme

El 24 de maig de 1815, ja acabada la guerra, un nou decret, ara del bisbe Torres que ja havia tornat a la diòcesi, restaurava la parròquia de Santa Maria Magdalena (1815). Aquesta s'instal·laria de forma provisional en l'església del convent carmelità, al carrer del Carme. A l'igual que la resta de religiosos regulars, els carmelites observants havien estat foragitats per decret el 1811, i no retornarien fins 1823. L'exclaustració dels carmelites el 1835 posà punt i final a la convivència entre el convent i la parròquia. Així fou com l'església del Carme esdevingué seu definitiva de la parròquia de Santa Maria Magdalena.

A més del temple el nou emplaçament canvià la realitat parroquial. L'explosió del 1812 havia reduït la demarcació parroquial i la feligresia es va empobrir. D'altra banda, la devoció a la Mare de Déu del Carme es compaginaria ara amb la nova vida parroquial. La seva imatge continuaria presidint l'altar major, mentre la imatge de Santa Maria Magdalena, titular de la parròquia, seria entronitzada inicialment en un altar lateral.

Es desconeix qui fou el primer rector de la parròquia en aquesta nova etapa que s'iniciava. Uns anys després **Mn. Manuel Mur**, frare agustinià exclaustrat que va continuar vinculat a la diòcesi com a sacerdot, hi va exercir com a rector (1846–1857) i, després, com a capellà adscrit fins que morí el 1866. **Mn. Manuel Fenero** actuà com a rector de la parròquia durant vint anys (1857-1877). El va succeir **Mn. Josep Clúa i Macià**, que la regí durant 33 anys fins a la seva mort (1910).

Durant aquests anys s'anava refermant la identitat parroquial alhora que minvaven els seus vincles carmelitans. El temple reflectia aquesta realitat amb el canvi d'imatges: la de la Mare de Déu del Carme va ser retirada a un altar lateral, i la de Santa Maria Magdalena va passar a presidir el nou altar major, traslladat del convent dels mercedaris. En la part alta conservava l'escut de l'orde de la Mercè i, a banda i banda de les columnes, les imatges de Sant Pere Nolasc i Santa Eulàlia. L'altar de la Mare de Déu del Carme es va situar al creuer; era el segon entrant a mà esquerra. El presidia la imatge de Felip Saurí; a la part superior, una pintura representava la Mare de Déu lliurant el Sant Escapulari a Sant Simó Stock.

Els altres altars estaven dedicats al Sant Sagrament, el Crist del Crucifix, Sant Albert el Gran, Sant Antoni Abat, la Mare de Déu dels Dolors, la Mare de Déu del Roser, Sant Esteve, Sant Nicolau, Sant Josep i Sant Francesc Xavier. Gairebé tots procedien de l'antic temple parroquial. La intensificació de la devoció al Sant Crist del Crucifix que es venerava a Santa Maria Magdalena, i la ubicació d'una nova imatge als Porxos de Massot, en la confluència dels carrers del Carme i Magdalena, evidenciaven també aquesta voluntat de refermar la identitat parroquial.

La signatura del Concordat entre la Santa Seu i el Govern espanyol el 1851 va contribuir a millorar les relacions entre l'Església i l'Estat. Va comportar, a més, una revisió de les demarcacions parroquials que semblava que posava en perill la pervivència de la parròquia de Santa Maria Magdalena. Finalment, no només es va mantenir sinó que en va sortir beneficiada a l'assolir la categoria de parròquia de terme, que era la que tenia més reconeixement.

Durant la segona meitat del segle XIX l'activitat parroquial es va intensificar amb l'enfortiment de la pràctica religiosa. Amb el tancament al culte de l'església dels Pares Franciscans -a l'actual església de Sant Pere-, la parròquia va acollir "la tercera orde de Sant Francesc" (1854). La nova Arxiconfraria de les Filles de Maria (1858) va impulsar la devoció mariana; el mateix any es van establir les Conferències de Sant Vicenç de Paül; la institució de la branca parroquial de la Confraria del Roser; l'ensenyament catequètic...

D'altra banda, el decret del bisbe Marià de la Concepció Puigllat (1868) atorgava a la parròquia el dret de tenir pila baptismal. Fins aleshores aquest dret només el compartia la parròquia de Sant Joan amb la Catedral. Això permetria a la Magdalena vincular-se més estretament al conjunt de la ciutat i, en particular, amb els nens de l'Hospici. Aquests rebrien atenció religiosa de la parròquia fins al seu trasllat al nou edifici de la Maternitat a la Rambla d'Aragó (1889).

5.- La cotitularitat de la parròquia de Santa Maria Magdalena i la Mare de Déu del Carme

El 1881 la Sagrada Congregació de Ritus, a petició del bisbe Tomàs Costa i Fornaguera, declarava la Mare de Déu del Carme copatrona de la parròquia. Això no suposava una ruptura amb el passat. Lògicament la decisió comportava una reforma en la disposició de les imatges que compartien la titularitat de la parròquia. El mateix any l'altar major es va estructurar en dos nivells, el primer i principal amb la imatge de la Mare de Déu del Carme de Felip Saurí, i un altre superior amb Santa Maria Magdalena, en una nova imatge feta el mateix any per Manuel Corcelles i Saurí, nét de Ramon Corcelles i Felip Saurí. Aquest altar perdurà fins 1922.

El 1889 Josep Messeguer i Costa, nomenat el mateix any bisbe de Lleida, va decidir impulsar "l'Arreglo" d'un nou pla de demarcació parroquial. Així el 1892 l'estructura parroquial de Lleida quedava configurada en sis parròquies. La parròquia de Santa Maria Magdalena i de la Mare de Déu del Carme era l'expressió de la nova realitat de l'eixample ciutadà. La Rambla Ferran ja era una gran artèria ciutadana i l'antic barri de Magdalena s'hi obria des de la baixada de l'Audiència i de la Trinitat. També des del carrer Remolins naixien noves edificacions cap a la plaça de Mn. Cinto. Des d'ara es feia evident que la parròquia hauria de mirar tant a Magdalena com a Ferran. D'altra banda també aplegaria totes les cases de camp del marge dret del riu fins al camí de Gualda, limitant amb els pobles de Torrefarrera i Torre-serona.

A la vegada "l'Arreglo" suposava el manteniment de la cotitularitat de la parròquia, encara que anteposant el nom de la Mare de Déu del Carme al de Santa Maria Magdalena. Això no era més que donar validesa oficial al que en el sentir popular i en la documentació interna de la parròquia ja era comú, al menys des de 1884 segons consta en el llibre de registres baptismals.

En aquest temps d'expansió, després de Mn. Clúa (1910), la parròquia passà un temps d'interinitat fins el nomenament de **Mn. Ramon Soler** (1914). El 1917 fou nomenat **Mn. Ramon Franch**, que seria víctima de la persecució religiosa durant la Guerra Civil (1936).

L'església s'embellí amb un nou altar major, bastit el 1922. Era obra de Ramon Borràs i Vilaplana, continuador dels Corcelles. D'estil neoclàssic amb elements barrocs, tenia forma semicircular per encabir el cambril de la Mare de Déu. La imatge de Santa Maria Magdalena ja no hi era present. De fet des de feia molt temps la demarcació es coneixia només com a parròquia del Carme. Santa Maria Magdalena figurava només en la documentació oficial de la parròquia.

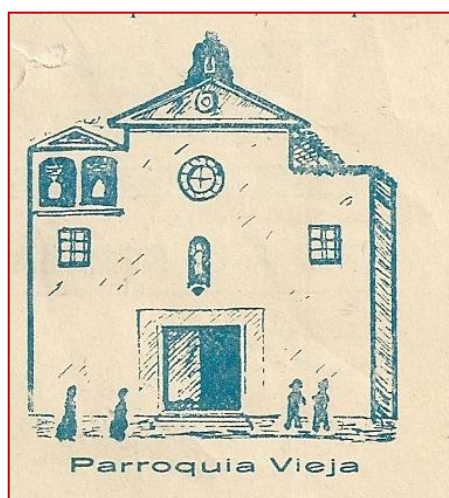
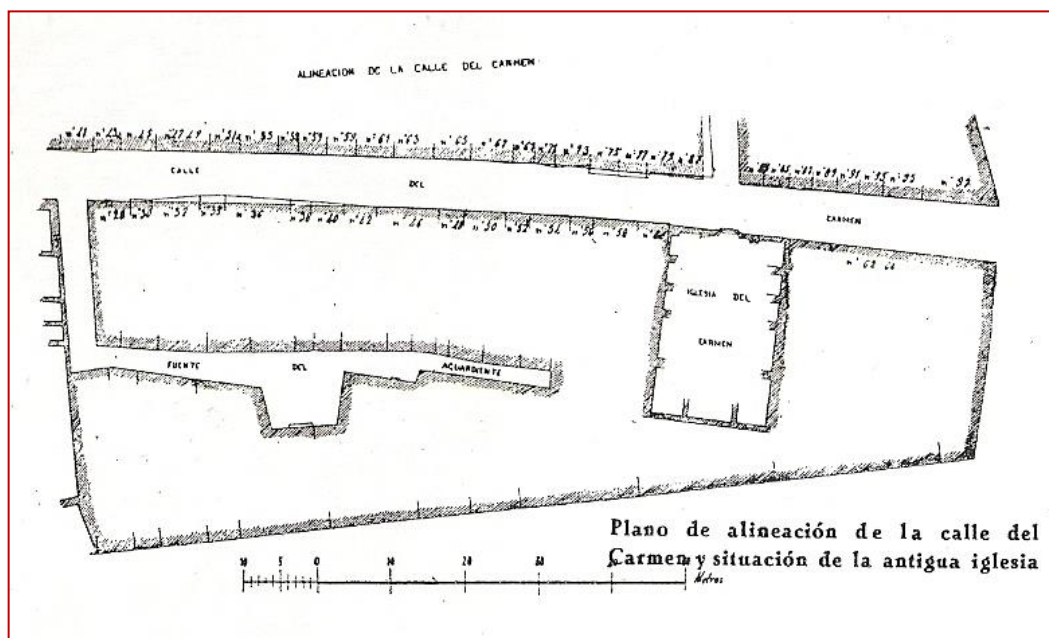

Foto 12.- Plànol de situació de l'església parroquial de Santa Maria Magdalena al temple conventual del Carme. © Arxiu parroquial del Carme

Foto 13. Dibuix de la façana del temple. Full parroquial

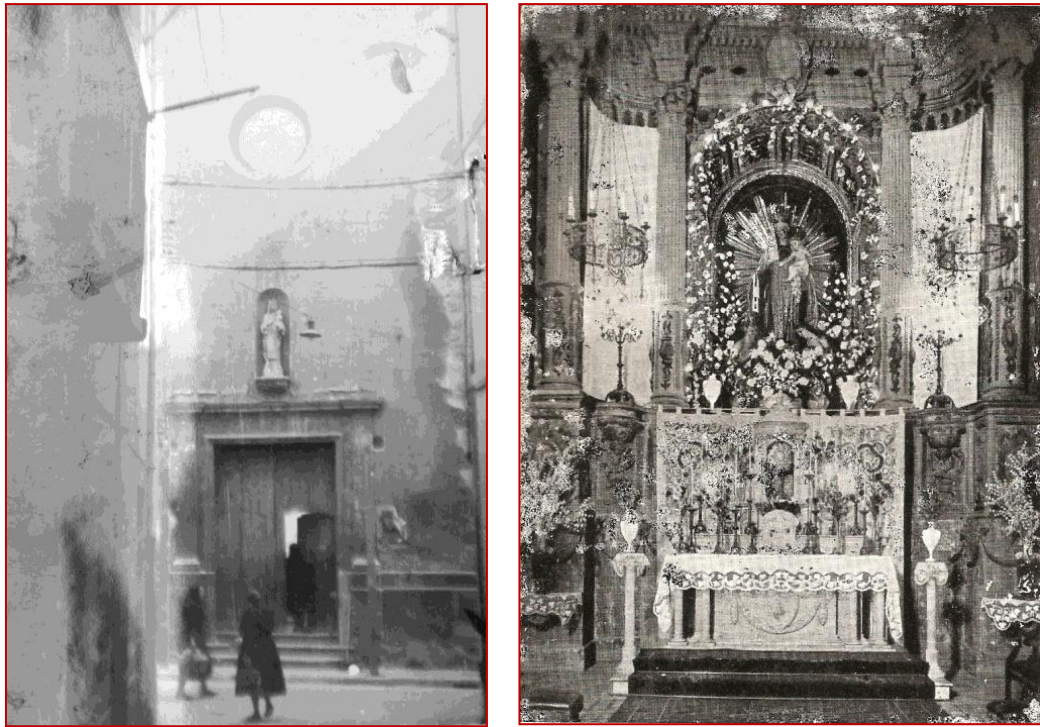

Foto 14.- Antiga església del Carme © Montserrat Currià Cornudella -Josep-Maria Currià Curcó.

Foto 15.- Altar major l'any 1922. © Arxiu parroquial del Carme

6.- La nova parròquia de Santa Maria Magdalena

L'ampliació de la demarcació parroquial i la seva vitalitat creixent van fer veure la necessitat d'adequar el temple a la realitat de la nova demarcació: calia fer-lo més gran i obrir-lo a la Rambla Ferran. El projecte d'ampliació va quedar estroncat a causa de l'esclat de la Guerra Civil. El 25 de juliol de 1936 uns milicians saquejaren i calaren foc a l'església i es consumiren altars, imatges, mobiliari, ornaments, llibres litúrgics i el ric arxiu parroquial. Només se salvaren els registres baptismals de 1869 i 1884 (actualment són els llibres 1A i 1B). La volta del temple s'ensorrà, però es mantingué la teulada sostinguda per l'embigat recolzant en les naus laterals. El foc també cremà la imatge del Sant Crist del Crucifix, si bé pogué salvar-se el seu cap al ser retirat de la foguera. També la imatge del segle XIV que presidia la façana del temple fou estirada amb cordes fins fer-la caure al carrer, esbocinant-se i sofrint danys importants. I la imatge del cambril de la Mare de Déu del Carme se l'endugueren uns milicians. La casa parroquial fou incautada per Estat Català, que la destinà a seu del partit.

La vida tornà al temple el setembre de 1938 i a poc a poc la normalitat del culte les celebracions i de l'activitat pastoral de la mà del nou rector **Mn. Manuel Arnés**. Es va establir una nova imatge de la Mare de Déu del Carme amb la majestuosa talla de l'escultor barceloní Enric Monjo i Garriga (1943), obsequi d'uns feligresos a la

parròquia. També es va encarregar una rèplica del Crist del Sant Crucifix a Josep Maria Camps i Arnau (1946), un altre reconegut escultor barceloní.

El 1953 es va decidir enderrocar l'edifici i bastir una nova església, dissenyada per l'arquitecte Gabino Lagarriga, que també dirigí les obres de construcció. Durant el període d'obres la parròquia es traslladà al *Salón Novedades*, a la plaça Mn. Cinto. Acabat el temple nou es va beneir el 12 de juliol de 1959.

El redreçament de la vida religiosa i el creixement de la població de la ciutat van originar un important fet diocesà que repercutí directament en la parròquia. El bisbe Juan Villar i Sanz -nomenat el 1943- va decretar el desembre de 1946 un nou "Arreglo Parroquial" a la ciutat de Lleida, per atendre millor les necessitats espirituals que el creixement de la ciutat havia plantejat. Així es van néixer cinc noves parròquies -Sant Andreu apòstol (traslladada), Santa Maria Magdalena, Sant Agustí de la Bordeta, Santa Maria de Gardeny i Santa Maria de Butsènit- i es van modificar les demarcacions territorials de les ja existents -Sant Pere apòstol, Sant Llorenç màrtir, Mare de Déu del Carme, Sant Joan Baptista, Sant Josep i Sant Martí.

Santa Maria Magdalena deixaria de ser, des d'aleshores, copatrona de la parròquia de la Mare de Déu del Carme. La seva demarcació parroquial estaria definida per tot el territori segregat del Carme, més enllà de l'avinguda del General Mola (actualment Prat de la Riba):

"Desde el puente, que sobre la línea del ferrocarril tiene la carretera de Torreserona, va por la izquierda de esta a encontrar el camino ancho de la partida de Serrallonga, que sigue en su eje hasta el final, sito en la «Torre de Almatret», en donde toma por divisoria el perfil o «brazal» que está debajo de ella, hasta enfrentarse con la sierra del «Vinagre», cruzándola por el sendero que conduce a la torre de Tomás o Petanás, y por el camino de esta en su eje y a continuación por el de Marimunt, va a enlazar con la clamar, cuyo curso sigue hasta su desembocadura, debajo del Molino de Papel, en la carretera de Pont de Suert, continuando por el eje de la misma hasta limitar, hacia el este, con la izquierda del paseo del General Mola, cuyas edificaciones le pertenecen, solamente desde la esquina derecha de la travesía del mismo nombre, desde la cual baja por ambos lados del mismo paseo hasta su fin, siguiendo después su prolongación en línea recta hasta su cruce con la línea del ferrocarril, por la cual se dirige al punto de partida. Le pertenecen ademas de los edificios y vias citadas, todas las edificaciones que existen y existirán en el territorio señalado." (Decret del bisbe Juan Villar, de 30 de novembre de 1946)

Mentre estigué privada de temple la parròquia del Carme continuà tenint cura del seu regiment, especialment en l'administració i registre dels sagraments i defuncions, tot i que en els llibres parroquials consten per separat. A partir de 1953, ja en el nou temple construït, Santa Maria Magdalena va tenir vida pròpia. Una vida nova entroncada amb els més de vuit-cents anys d'existència que animaven la història d'una de les parròquies més antigues de la nostra ciutat.

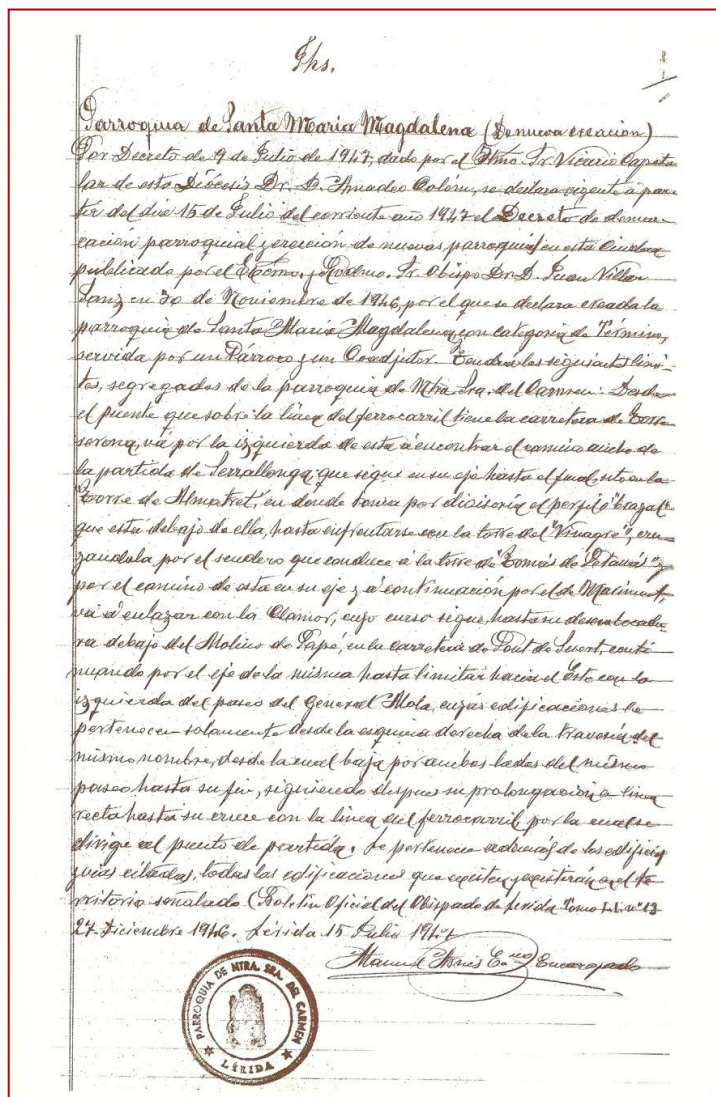

Foto 16.- Declaració de la creació de la parròquia de Santa Maria Magdalena amb categoria de terme, l'any 1946. Llibre parroquial, 15 de juliol de 1947.

Finalment, la nova demarcació parroquial del bisbe Ramon Malla (juliol-agost de 1973) redefinia els límits de la parròquia de Santa Maria Magdalena: des del començament del carrer de Santa Maria de la Cabeza a l'avinguda General Mola (avui Prat de la Riba) fins a l'alçada del carrer Pallars, i del Passeig de Ronda fins a la via del ferrocarril. Tot el sector de Balàfia quedaria integrat a la parròquia de nova creació: Sant Antoni Maria Claret.

6.1. El barracó-capella

Donada l'amplitud de la demarcació parroquial de Santa Maria Magdalena i a falta de temple parroquial, inicialment el culte es realitzava en un espai habilitat als blocs de la carretera de Torrefarrera, construïts anys enrere per als treballadors de Regiones Devastadas. Es tractava d'un barracó-capella d'uns 15 mts. de llarg per 6 d'ample, construït amb cartró pedra i cobert amb plaques de cartró pedra asfaltada.

Per la seva similitud amb una missió, se'l coneixia carinyosament amb l'apel·latiu de "Catinga", en al·lusió a la capella del poblat de la pel·lícula "La mies es mucha",

famosa en aquell temps. Allí s'hi celebrava la Missa diària, tot i que no hi havia sagrari i calia portar les formes per a consagrar. La resta de cerimònies, baptismes, bodes, primeres comunions, enterraments... es feien a la parròquia del Carme; i la catequesi, als camps del voltant.

6.2. El nou temple parroquial de Santa Maria Magdalena

Paral·lelament s'havia iniciat la construcció del nou temple parroquial en uns terrenys del bisbat situats en l'actual confluència del carrers Paer Casanoves i Ramon Llull. El solar l'havia adquirit a molt bon preu Mn. Josep Vallés (1942-44) en una admirable visió de futur. L'obra fou projectada per l'arquitecte diocesà José Rodríguez Mijares. També hi van intervenir Lauri Sabater, Lluís Domènech, Ramon Mª Puig i Carles Sàez.

El 1951 ja estava feta tota la cimentació, estaven aixecades les parets i els pilars i s'havien cobert tres quartes parts de la construcció. Al llarg de l'any següent es va completar l'absis amb el presbiteri, un metre més elevat per poder encabir al soterrani l'oficina i el saló parroquial; es va cobrir la part que faltava i es pavimentà el sòl sense mosaic. La nit de Nadal de 1952 es va donar el temple per acabat. Amb tot, fins l'estiu de l'any següent només a l'església se celebrava el Rosari de la tarda i la Missa del diumenge; la Missa de cada dia continuaria celebrant-se a la "Catinga".

El nou temple parroquial és una senzilla i sòbria construcció de totxo a cara vista sense decoració. A la façana principal l'aparell de llarg i través alterna regularment totxanes disposades de manera que sobresurten del parament. La porta principal està emmarcada per un arc de mig punt i tres finestres a la part superior. Dóna a un petit cancell d'accés a l'interior. El temple és de planta basilical, amb tres naus: la principal, més ampla i elevada, i les dues laterals separades per quatre pilars quadrangulars que sustenten cinc arcs formers de mig punt. Aprofitant el desnivell de les cobertes de les naus, damunt de cada arc hi ha una finestra amb vidres de colors que il·luminen intensament l'interior. La nau principal està tancada per un absis semicircular que acull el presbiteri. El sostre és arquivat amb un artesonat d'escaiola decorat amb cassetons quadrangulars pintats de blau. Dos aiguavessos cobreixen la nau principal, i un les laterals.

Inicialment tot el parament interior era també de totxo a cara vista, i l'aparell dels pilars i de la paret de arc de triomf del presbiteri imitaven la disposició de la façana. Als anys 90, **Mn. Lluís Pociello** va promoure l'obra interior d'arrebossat, pintat i estucat, amb l'assessorament de Lluís Maria Puig i el finançament de la comunitat. També es va renovar la il·luminació elèctrica amb la instal·lació d'aplics als pilars i làmpades al sostre de les naus laterals. La inauguració es fa fer el dia 13 de maig de 1994, coincidint amb la visita pastoral del bisbe Ramon Malla. Al temple hi ha una placa que ho recorda. Més recentment s'han fet les obres de supressió de barreres arquitectòniques, obrint una nova porta a la part esquerra del temple.

Al costat esquerre de l'absis hi ha la Capella del Santíssim; i, al costat dret hi ha la Sagristia i l'accés a la Casa Parroquial. Construïda el 1970 a base de donatius i quotes dels feligresos, en uns terrenys del bisbat annexes a l'església. Les noves dependències van acollir les activitats desplegades per la comunitat parroquial. Consten d'un soterrani de dos nivells, una sala d'actes, oficines, despatxos i vivenda per als mossens. En harmonia amb el temple, la construcció és senzilla en l'estructura i els materials emprats. Per la seva novetat destaca el revestiment exterior, fet amb plaques d'uralita. La pobresa de la fàbrica estava també a to amb l'esperit eclesial de pobresa evangèlica que s'hi predicava.

Foto 17.- Església parroquial de Santa Maria Magdalena. Exterior.

Foto 18.- Església parroquial de Santa Maria Magdalena. Interior. Conjunt iconogràfic de Lluís Trepapat: pintures de l'arc de triomf i de l'absis.

6.3. L'obra artística del temple

Des del seu nomenament com a rector de Santa Maria Magdalena el 1954, **Mn. Marius Rodrigo** va voler conjugar la renovació pastoral de la nova parròquia pilot del bisbat del Lleida, també d'una forma plàstica. Dos artistes lleidatans avantguardistes, ja compromesos amb la modernitat després de la seva etapa parisina, van ser els encarregats de la decoració interior del temple. Les pintures de l'absis, de Lluís Trepapat, i les escultures que el flanquegen, de Leandre Cristòfol, esdevingueren un element de contrast amb l'austeritat i senzillesa de la construcció. Un temple que recorda les primitives basíliques per l'estructura arquitectònica, amb una decoració d'inspiració romànica per la seva expressivitat.

6.3.1. Les pintures murals de Lluís Trepapat

Destaca la **decoració de l'absis**, amb pintures murals realitzades per Lluís Trepapat (Tàrrrega, 1925) l'estiu de 1960. L'estudi preparatori va ocupar dos mesos llargs en els quals va realitzar nombrosos esbossos i proves a l'aquarel·la. Tot i no ser pintor muralista, aquesta obra agosarada va suscitar a la ciutat una aguda polèmica entre defensors i detractors de l'avantguarda, i va esdevenir fonamental en la seva carrera artística i en la història de la pintura a Lleida.

Foto 19.- Conjunt iconogràfic de Lluís Trepapat. Pintures de l'absis.

Foto 20.- Conjunt iconogràfic de Lluís Trepat. Pintures de l'absis. Detall.

El pintor targarí va realitzar una obra on s'assimila la inspiració temàtica i estètica romànica, amb una tècnica expressiva d'influència fauvista, i llibertat compositiva cubista. Deixant de banda el procediment de la pintura al fresc, Trepat aplica directament la pintura al mur com si es tractés de d'un llenç. Així, la gamma resultant és de gran intensitat cromàtica i de superfície plana; el fons és llis, amb una perspectiva molt primària o absent. Hi ha un clar predomini dels colors primaris, especialment el vermell. Els tons són nets, sense gradacions i amb un alt grau de diversitat i contrast. No hi ha cap mena de dependència amb l'espai arquitectònic: es pinten arcs de color rosa, s'exagereu les falses cornises de guix.

L'extraordinari dinamisme cromàtic accentua el dinamisme compositiu. Les figures són de formes lineals molt simplificades, gairebé sense rostres ni faccions. En un clar procés d'abstracció, l'autor elimina allò superflu per a la comprensió del contingut. Cada escena té una configuració espacial particular de l'entorn natural, tot incorporant elements anecdòtics i quotidians (gat, gos...) que la dessacralitza apropant-la als fidels. Majoritàriament els espais són dinàmics i tancats. Hi ha un ben calculat equilibri volumètric i compositiu, que no resta espontaneïtat i frescor a tot el conjunt de formes geomètriques resultant. L'ús de la pinzellada menuda i insistent contrasta i compensa la pesadesa de les figures.

El conjunt, de 250 m², és una reinterpretació del fresc romànic, de caràcter pedagògic i composició senzilla. Hi ha cinc escenes evangèliques en una organització de l'espai unitària i, a la vegada, independent. Presideix el conjunt el Pantocràtor. Situat dins d'una màndorla a la part central del registre superior, està flanquejat per sis apòstols a cada costat. A sota es representa l'escena de la Crucifixió amb la Magdalena, Maria i sant Joan al peu de la creu. A banda i banda hi ha dues escenes on la Magdalena té un protagonisme rellevant. A la dreta, Maria als peus de Jesús

mentre Marta s'afanya a servir-lo (dalt); i el davallament de la creu (baix). A l'esquerra, la Magdalena es troba amb Crist ressuscitat (dalt); i ungint els peus de Jesús (baix). El personatge s'identifica pel contingut temàtic de l'escena i per l'actitud, sempre als peus de Jesús.

L'arc de triomf d'accés al presbiteri contrasta amb les pintures de la volta de l'absis. Aquí hi ha una limitació de la gamma cromàtica; els tons són més apagats, amb un clar predomini del blau. A la vegada, les pinzellades són més diluïdes, menys clares. L'objectiu és independitzar els dos murals i remarcar-ne el contrast. La coloració rosa de la volta de l'arc l'accentua. També destaca l'absoluta simetria compositiva. Representa la glorificació de Jesús després de la Resurrecció. Tant el contingut com el resultat plàstic informen del final feliç –glòria i alegria- de la història representada. A la clau de l'arc de triomf, la representació de l'Esperit Sant en forma de colom vermell expressa la seva vinguda en la Pentecosta i l'inici de l'Església.

6.3.2. Les escultures de Leandre Cristòfol

El presbiteri està flanquejat per dues escultures monumentals de Leandre Cristòfol (Os de Balaguer 1908-1998), situades a banda i banda de l'arc de triomf. Representen la Puríssima i Santa Maria Magdalena, titular de la parròquia. Si actualment Cristòfol és l'artista lleidatà de més projecció universal, l'època en la que rebé l'encàrrec era poc conegut i, molt menys, reconegut, a la seva terra. Des dels anys 30 s'havia endinsat en els camins de la no-figuració i en l'ús d'objectes trobats als quals confegia noves possibilitats expressives. Els anys 50 i 60 l'artista s'havia reinstal·lat a Lleida i responia professionalment als encàrrecs escultòrics, que eren fonamentalment de temàtica religiosa. El seu estil figuratiu havia evolucionat adoptant els cànons del llenguatge formal i expressiu del romànic, concretament en la sèrie de "Majestats" neoromàniques. En aquesta línia i en perfecta harmonia plàstica amb el conjunt iconogràfic de l'absis, hem de situar ambdues escultures.

Són talles de fusta i fusta tenyida. La imatge de la Puríssima (270 x 100 x 35 cm), situada a l'esquerra i Santa Maria Magdalena (266 x 94 x 25), a la dreta. **La Puríssima** segueix el model iconogràfic clàssic de les representacions marianes de la Immaculada Concepció: cap descobert (sense la clàssica corona d'estels) amb melena llarga recolzada a les espatlles. Vesteix una túnica llarga de color blanc cenyida a la cintura, coberta amb un mantell blau, símbol de la puresa. Descansa damunt d'una base a mode de pedestal, deixant visible el peu esquerre –nu- que trepitja la serp i la mitja lluna antropomorfa, símbol del seu domini sobre el pecat. Les seves mans estan esteses.

Santa Maria Magdalena vesteix una túnica rosada cenyida a la cintura, i un mantell verd. El seu cabell està cobert per un mocador negre. Descansa damunt d'una base a mode de pedestal deixant visible el peu dret –nu- en un costat i, a l'altre, un vas d'ungüent i una calavera -representació ascètica de la *vanitas*-, com a símbol de la mort. Du la mà esquerra damunt del pit, símbol del penediment; amb la dreta, subjecta la capa.

Per la simetria en la ubicació, la disposició formal i les seves dimensions, les imatges semblen haver tingut un tractament similar a un conjunt escultòric. Ambdues mostren la carnació -cara, mans i peus- i la base, amb la fusta del seu color natural. El rostre accentua l'expressió de semblant seriós, distant, transcendent; les mans, en canvi, redimensionades com en totes les representacions femenines de Cristòfol, mostren la proximitat i l'afecte maternal.

Fotos 21 i 22.- Imatges de la Puríssima i la Magdalena, de Leandre Cristòfol

QUADRE-RESUM DE LA HISTÒRIA DE LA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA MAGDALENA

L'ANTIGA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA MAGDALENA	
1163	L'església de Santa Maria Magdalena està documentada.
1168	Creació de la parròquia de Santa Maria Magdalena.
1192-1453	Hospital de Santa Maria Magdalena.
1661	Donació per part de la Paeria d'uns terrenys als carmelites prop del portal de la Magdalena, a l'actual carrer del Carme.
1669	Els carmelites es traslladen al nou convent construït.
1691	Inici de l'edificació de la nova església del convent del Carme.

1707	Guerra de Successió. Destrucció del temple parroquial de Santa Maria Magdalena, i del convent i església del Carme.
1717	Reedificació del temple parroquial de Santa Maria Magdalena.
1740	Els carmelites tornen al convent reconstruït.
1786	Consagració de l'església del Carme pel bisbe Jeroni M. de Torres.
1810	Guerra del Francès. L'exèrcit napoleònic conquereix Lleida.
1811	Els carmelites abandonen el convent, que es converteix en caserna militar.
1812	Destrucció de l'església de Santa Maria Magdalena. Extinció de la parròquia de Santa Maria Magdalena, annexionada a Sant Joan
1815	La parròquia de Santa Maria Magdalena es trasllada provisionalment a l'església del Carme, temple del convent carmelità.
1835	Llei d'Exclaustració. Els carmelites abandonen Lleida i l'església del Carme esdevé seu definitiva de la parròquia de Santa Maria Magdalena.
1837	Enderrocament de la torre-campanar i les restes del temple que quedaven dempeus de l'església de Santa Maria Magdalena.
1868	Decret del bisbe Marià Puigllat de Pila Baptismal per a les parròquies de Sant Llorenç, Santa Maria Magdalena i Sant Andreu apòstol.
COTITULARITAT PARROQUIAL:	
SANTA MARIA MAGDALENA I MARE DE DÉU DEL CARME	
1881	Decret de la Sagrada Congregació del Ritus nomenant cotitular de Santa Maria Magdalena a la Mare de Déu del Carme.
1922	Bastiment del nou altar major, obra de Ramon Borràs. La imatge de la Mare de Déu del Carme titular del retaule.
1931	Projecte d'ampliació del temple cap a la Rambla Ferran.
1936	Guerra Civil. El temple parroquial del Carme pateix greus destrosses.
LA NOVA PARRÒQUIA DE SANTA MARIA MAGDALENA	
1946	Decret de nova demarcació parroquial a la ciutat de Lleida. La parròquia de Santa Maria Magdalena se segrega de la del Carme.
1953	Construcció de l'actual temple parroquial.

1960	Decoració artística de l'església: pintures murals del presbiteri (Lluís Trepat) i escultures de la Mare de Déu i Santa Maria Magdalena (Leandre Cristòfol).
1970	Construcció de la Casa parroquial.
1973	Nova demarcació parroquial del bisbe Ramon Malla.
1994	Inauguració de l'obra interior del temple.

BIBLIOGRAFIA

- NAVARRO, Jesús (coord.): *Leandre Cristòfol. Catàleg*. Edició, Museu d'Art Jaume Morera. Lleida, 1995.
- POCIELLO, Mn. Lluís i NARANJO, José Luis (coords.): *Mestre meu. Parròquia de Santa Maria Magdalena, 50 anys (1946-1996)*. Editor, Consell pastoral de la parroquia de Santa Maria Magdalena. Lleida, 1996.
- RATÉS, E. I GARCIA, J.M.: «La pintura mural al segle XX». *Arrels Cristianes, vol. IV*, pp. 743-750. Pagès Editors. Lleida, 2009.
- SOL, Romà; TORRES, M^a del Carme: *La parròquia de Nostra Senyora del Carme*. Parròquia de la Mare de Déu del Carme. Lleida, 1999.
- SOL, Romà; TORRES, M^a del Carme: «Els orígens de la parroquia del Carme» *El Carme, 50 anys. Un patrimoni artístic, un patrimoni humà (1959-2009). Miscel·lània del cinquantenari de l'església del Carme*, pp. 25-53. IEI, Lleida, 2009.
- TREPAT i RIBÉ, Roser: *Lluís Trepat. Obra pictòrica 1943-1988*. Quaderns de divulgació ciutadana. Col·lecció La Banqueta núm. 12. Lleida, 1989.
- Vilà, Frederic: «El rerefons cristià de Leandre Cristòfol». *Arrels Cristianes, vol. IV*, pp. 726-736. Pagès Editors. Lleida, 2009.

Anna Maria Gaya Fuertes